

Соціально-особистісна та професійно-технічна спрямованість іншомовної підготовки як чинник формування готовності до професійної мобільності майбутніх фахівців з інженерії програмного забезпечення

Л. Г. Теремінко

Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна
Corresponding author. E-mail: tereminkolarisa@gmail.com

Paper received 27.11.18; Revised 02.12.18; Accepted for publication 05.12.18.

<https://doi.org/10.31174/SEND-HS2018-184VI30-15>

Анотація. У статті проаналізовано потенціал соціально-особистісної та професійно спрямованої іншомовної підготовки у формуванні готовності до професійної мобільності майбутніх фахівців з інженерії програмного забезпечення. З'ясовано, що інтеграція змісту професійної та іншомовної підготовки, соціально-особистісна й професійно-технічна спрямованість вивчення іноземної мови сприяє творчій самореалізації особистості майбутнього фахівця з інженерії програмного забезпечення, активізації його внутрішніх резервів, розвитку індивідуальності та потенційних здібностей, професійної та іншомовної компетентності, що, у свою чергу, впливає на формування готовності до професійної мобільності.

Ключові слова: *готовність до професійної мобільності, фахівець з інженерії програмного забезпечення, соціально-особистісна та професійно спрямована іншомовна підготовка, Інтернет-ресурси, ІКТ, метод проектів.*

Вступ. Підготовка професійно мобільних фахівців з інженерії програмного забезпечення, готових до творчої діяльності на всіх етапах життєвого циклу розробки систем, від їх конструювання до впровадження, є актуальною проблемою сьогодення. Соціально-особистісна та професійно-технічна спрямованість іншомовної підготовки є важливим чинником формування готовності до професійної мобільності, що дає змогу змоделювати предметний і соціальний зміст майбутньої професійної діяльності фахівця, сприяє формуванню стійкої мотивації до навчання та готовності до професійної мобільності, розумінню сенсу свого соціального й професійного розвитку.

Короткий огляд публікацій з теми. Теоретичні основи викладання іноземної мови у вищій технічній школі в умовах неперервної освіти розробляли Л. Абдрахманова, Т. Абрамкіна, Ж. Айтуганова, Т. Алдонова, А. Багрова, Н. Гальскова, Н. Гез, Є. Зіміна, М. Івкіна, О. Мартинова, Є. Соловова, Л. Конопляник, І. Бім, І. Зимня, Г. Китайгородська, Є. Пасов, Т. Хатчінсон та ін.

Формування професійної мобільності фахівців ВЗО в процесі іншомовної підготовки досліджували Л. Меркулова, О. Кердяшова, В. Стичкова, О. Старшинова, М. Вотінцева, Н. Чіжова, В. Солоненко.

Однак, аналіз психолого-педагогічних праць свідчить про те, що проблема формування готовності до професійної мобільності майбутніх фахівців з інженерії програмного забезпечення в процесі іншомовної підготовки досі ще не досліджувалась.

Актуальність окресленої теми та її недостатня розробленість зумовили постановку **мети** статті: проаналізувати потенціал соціально-особистісної та професійно спрямованої іншомовної підготовки у формуванні готовності до професійної мобільності майбутніх фахівців з інженерії програмного забезпечення.

Матеріали та методи. Для розв'язання завдань нашого дослідження було використано теоретичні (вивчення наукової літератури, аналіз, синтез, систематизація) і емпіричні (спостереження, бесіда, анкетування, вивчення й узагальнення педагогічного досвіду) методи.

Результати та їх обговорення. Аналіз професійної

діяльності та підготовки фахівців з інженерії програмного забезпечення, наукових досліджень проблеми готовності до професійної мобільності, опитування респондентів в процесі констатувального експерименту дають можливість визначити поняття «готовність до професійної мобільності майбутніх фахівців з інженерії програмного забезпечення». На нашу думку, це інтегративна якість особистості, що означає здатність та уміння мобілізувати свої зусилля для пристосування до умов професійної діяльності, технологічних процесів і змін, що в ній відбуваються, а також підвищення своєї освіченості та кваліфікації. Вона передбачає усвідомлення постійної потреби вибору та вивчення різних методів та технологій розробки програмного забезпечення, здатність до виконання різних посадових обов'язків в межах професійної діяльності, полягає в самоаналізі та самооцінці, прагненні професійно розвиватися, досягати успіху. Це інтегративне динамічне новоутворення в структурі особистості майбутнього фахівця, що виражає відкритість до змін, ступінь усвідомлення сутності мобільності та проявляється в аналітичному способі мислення, вмінні оцінити ситуацію, співставити її зі своїми можливостями, потребами, установками та мотивами професійного саморозвитку.

Особистісно та професійно спрямована іноземна мова має потужний дидактичний потенціал у формуванні готовності до професійної мобільності. Володіння іноземною мовою розширює можливості самореалізації сучасного фахівця, робить його професійний портрет гармонійним, доповнюючи такими особистісними та професійними якостями, як комунікабельність, допитливість, ерудиція, здатність творчо мислити, своєчасно і адекватно реагувати на зміни, працювати в команді, приймати самостійні нестандартні рішення, генерувати нові оригінальні ідеї, вирішувати творчі завдання.

Підібраний нами соціально-особистісний та професійно орієнтований зміст навчального матеріалу з іноземної мови розкриває досвід професійної мобільності в Україні та за кордоном, затребуваність готовності до неї в сучасних умовах, особливості та специфіку майбутньої професійної діяльності. Автентичні

та адаптовані тексти, що спираються на міжпредметну інтеграцію з профільними дисциплінами, дають можливість поглиблювати знання з таких предметних галузей інженерії програмного забезпечення, як: операційні системи та людино-машинний інтерфейс; бази даних; інформаційні системи; конструювання, моделювання, архітектура та проектування програмного забезпечення; безпека комп'ютера, програм та даних; мультимедійні засоби та ін. Опанування фахової термінології, поглиблення навичок вивчаючого та переглядового читання формують самоосвітню компетенцію майбутніх фахівців, дають змогу вивчати нові технології розробки програмного забезпечення іноземною мовою, що підвищує конкурентоспроможність та готовність до професійної мобільності. Робота з фаховою літературою розвиває навички самостійної роботи, вміння ефективно користуватися довідковою літературою, аналізувати, синтезувати та реферувати прочитане. Актуальна, варіативна, проблемно-дискусивна тематика, підбір типових мовленнєвих ситуацій професійного спілкування, статті з періодичних видань та епізоди з фільмів, що демонструють останні науково-технічні досягнення в галузі інженерії програмного забезпечення, дають можливість занурення в контекст майбутньої професійної діяльності, активізують пізнавальну та інтелектуальну діяльність, розвивають критичне мислення.

Навчальний посібник «Professional English. Fundamentals of Software Engineering» з грифом міністерства МОН, розроблений автором дослідження з метою використання на практичних заняттях з англійської мови професійного спрямування, висвітлює основну тематику профільної підготовки фахівців з інженерії програмного забезпечення. До його складу входять дванадцять розділів, присвячених конкретним питанням зазначеної галузі. Основу кожного розділу складають автентичні тексти фахової тематики, які супроводжуються англо-українськими словниками для введення професійної лексики та комплексом передтекстових і післятекстових вправ різного спрямування (лексичних, лексико-граматичних, комунікативних), націлених на закріплення та контроль засвоєння студентами навчального матеріалу, що сприятиме їх майбутній професійній, інженерній і науковій діяльності в умовах глобалізованого світу. Посібник завершується розділом «Supplementary Reading», який містить додаткові оригінальні тексти з поясненням важких для розуміння та перекладу словосполучень, призначених для самостійного опрацювання під час аудиторної роботи. Аудиторна та самостійна робота з посібником занурює в контекст майбутньої професійної діяльності завдяки інтеграції змісту іншомовної та професійної підготовки, сприяє розвитку мотивації до оволодіння іншомовною професійною компетентністю, дає впевненість в своїх силах, розвиває прагнення до саморозвитку з метою досягнення творчої самореалізації і неповторності, що є основою для переходу особистості на більш високий рівень самосвідомості та відповідає вимогам до сучасного професійно мобільного фахівця.

Особистісно орієнтоване навчання забезпечує розвиток індивідуальних здібностей майбутнього фахівця як суб'єкта спілкування й взаємодії, та ґрунтується

на наступних принципах:

- визнання навчання, як визначального джерела (детермінанти) розвитку професійної особистості майбутнього фахівця;

- розкриття індивідуальності студента й створення найбільш сприятливих умов для розвитку і формування особистості за допомогою задалегідь визначених у нормативних документах (запланованих) якостей, властивостей, здібностей;

- розуміння розвитку (вікового, індивідуального), як накопичення знань, вмінь, навичок (збільшення їх обсягу, ускладнення змісту) і оволодіння соціально-значущими еталонами у вигляді понять, ідеалів, зразків поведінки;

- навчання кожного студента на рівні актуалізованих потенційних можливостей, виділення типових характеристик особистості та пристосування навчання до типологічних особливостей різних груп [1, с. 71-72].

Варіативність змісту навчального матеріалу, можливість вибору різноманітних методів, форм та засобів навчання сприяють розвитку соціально-особистісної складової готовності до професійної мобільності. Використання на заняттях з іноземної мови ситуацій повсякденного життя, наприклад, знайомство, самопрезентація, працевлаштування, покупка житла, транспорт, громадське харчування, обговорення проблем, пов'язаних з облаштуванням на новому місці, удосконалює навички діалогічного та монологічного мовлення, розвиває здатність до іншомовної комунікації. «Соціальний контекст, у якому відбувається обговорення теми занять, породжує особливі емоційно-мотиваційні імпульси, котрі допомагають визначити координати власної діяльності. При цьому, діалогічна взаємодія викладача і студентів ґрунтується на взаєморозумінні та повазі, що зумовлені дидактичним положенням про залежність ефективності навчально-виховного процесу від організації оптимального педагогічного спілкування та сприяють розвитку творчого потенціалу, забезпеченню особистісно-формульованої функції» [1, с. 72-73].

Диференціація та структурування мовного навчального матеріалу за рівнями його засвоєння, можливість зміни текстів вправ, змісту завдань, оновлення їх тематики, з одного боку, створюють умови для своєчасного реагування вищої школи на суспільні зміни, з іншого - розвивають психологічну та соціальну адаптивність майбутнього фахівця.

Науковець Л. Меркулова [2] виділяє основні підходи до відбору особистісно орієнтованого змісту іншомовної підготовки:

- компонентний склад змісту навчання в інтересах розвитку вільної активної особистості містить не лише знаннєвий, але й діяльнісний компонент та спрямований на розвиток досвіду творчої діяльності й ціннісні орієнтації;

- при відборі іншомовного змісту навчання в більшій мірі враховуються інтереси й актуальні для сучасних студентів проблеми (текстовий матеріал, теми для обговорення, залучення аудіовізуального матеріалу, Інтернету);

- відбір матеріалу передбачає деяку надлишковість і виділення двох рівнів (рівня пред'явлення і рівня

опитування, який трохи нижче рівня пред'явлення), що дозволяє здійснювати диференційований і навіть індивідуальний підхід до навчання, ставить студентів у ситуацію вибору, спонукає до більшої самостійності та активності;

- націленість на розвиток студентів, в тому числі інтелектуальний, вимагає проблемної подачі матеріалу, що має знаходити відображення в підручниках - основних «носіях» змісту навчання; те саме стосується спеціальних завдань на розвиток рефлексії, яка сприяє становленню самосвідомості та самооцінки особистості;

- при відборі змісту важливо передбачити такі матеріали, які апелюють до особистого досвіду студентів, їх почуттів та емоцій, спонукають їх до порівнянь і зіставлень, висловлення власної думки, що стимулює розвиток критичного мислення, ціннісних орієнтацій.

Варіантами індивідуалізації є:

- диференціація навчання, тобто групування студентів на основі їх окремих особливостей або комплексів цих особливостей для навчання за кількома окремими навчальними планами та (або) програмами;

- індивідуалізація навчальної роботи у групі;

- проходження навчального курсу в індивідуальному темпі, прискорення (акселерація) або уповільнення (ретардація).

Таким чином, диференціація дає можливість розділити контингент студентів на окремі групи за будь-якою ознакою (ознаками), а індивідуалізація - надати можливість кожному студенту максимально реалізувати свої можливості. Найбільш ефективно враховувати можливості і потреби людини дозволяють професійно орієнтовані технології навчання, в яких технологічні компоненти процесу навчання і формування професійно важливих якостей диференціюються з урахуванням різних властивостей і якостей особистості [2, с. 241].

Індивідуалізація навчання при відборі змісту навчального матеріалу обумовлює обов'язкове врахування не тільки індивідуально-психологічних особливостей особистості студентів (їх темперамент, риси характеру, емоційно-вольові якості та ін.), рівня підготовки з іноземної мови, а й особливостей їх зорового сприйняття, пам'яті, уяви, співвідношення наочно-образного і логічно-абстрактного мислення. Інтегративний зміст іншомовної підготовки сприяє створенню насиченого професійно орієнтованого освітнього середовища, забезпечує стійку мотивацію до процесу формування готовності до професійної мобільності майбутніх фахівців.

Оскільки готовність до професійної мобільності передбачає здатність майбутнього фахівця до швидкого пошуку, аналізу й продуктивного застосування інформації, оперативного вибору ефективних способів виконання завдань як репродуктивного, так і творчого характеру, зміст навчального матеріалу повинен відповідати вимогам швидкості та непередбачуваності під час виконання поставлених завдань. Ефективними також є завдання різних рівнів складності, дотримання часової обмеженості їхнього виконання, а також запровадження організаційних форм навчання змагального характеру, що потребує вияву активності та

вольових якостей.

Інтернет-ресурси є потужним джерелом соціально-особистісного й професійно спрямованого змісту іншомовної підготовки, що дає змогу підготувати професійно мобільного фахівця, здатного до саморозвитку, самоосвіти та інноваційної діяльності. Використання сучасних освітніх Інтернет-ресурсів допомагає реалізувати особистісно орієнтований підхід у навчанні, забезпечує його індивідуалізацію й диференціацію з урахуванням можливостей майбутніх фахівців з інженерії програмного забезпечення та рівня їх підготовки, дає змогу створення сприятливого середовища для ефективного засвоєння навчальної інформації, розвитку мовленнєвих навичок та поглиблення необхідних вмінь. Оскільки комунікативна компетентність – одна з важливих вимог до майбутніх фахівців з інженерії програмного забезпечення, що забезпечує їх професійну мобільність, то метою навчання іноземній мові є формування умінь орієнтуватися в іншомовному середовищі й адекватно спілкуватися в різних ситуаціях для ефективного виконання запропонованих завдань. Здатність майбутніх фахівців з інженерії програмного забезпечення до комунікації розвивається шляхом залучення їх до вирішення реалістичних, змістових завдань, що стимулює створення оригінальних висловлень, підвищує їх впевненість у собі, робить їх більш самостійними та відповідальними за просування до кінцевого результату у навчанні. Позитивний вплив на іншомовну підготовку фахівців має той факт, що Інтернет пропонує низку спеціальних технічних засобів, спрямованих на поліпшення сприйняття інформації. Завдяки використанню Інтернет-ресурсів викладач у змозі охопити повний спектр основних складових мовленнєвої компетентії, а саме формування та розвиток фонетичних, лексичних та граматичних навичок. Інтернет розвиває соціальні й психологічні якості фахівців з інженерії програмного забезпечення та відіграє важливу роль у створенні сприятливої для продуктивного навчання атмосфери [5, с. 54].

Засоби ІКТ забезпечують широку зону контактів, можливість спілкування через Інтернет з будь-якою людиною, незалежно від її просторового розташування, вони є доступними у будь-який зручний час.

Особливо доцільним є використання матеріалів Інтернет при роботі над проектом. Для вирішення проектного завдання студенти повинні володіти такими вміннями:

- інтелектуальними: вміння працювати з інформацією, з текстом (виокремлювати головну думку, проводити пошук, аналіз інформації), з різноманітним довідковим матеріалом;

- творчими: вміння генерувати ідеї, знаходити багато варіантів вирішення проблеми, прогнозувати наслідки рішень;

- комунікативними: брати участь у дискусії, відстоювати свою точку зору, вміння лаконічно висловлювати думки [4].

Метод проектів формує вміння особистості самостійно обирати рішення, розвиває дослідницьку та креативну діяльність майбутніх фахівців з інженерії програмного забезпечення. Наведемо приклади таких проектів: «Співбесіда на посаду розробника ІТ ком-

панії», «Професійні конфліктні ситуації», «Нарада розробників», «Аналіз вимог до програмного забезпечення» тощо. Перед навчальною групою ставилась мета: відповідно до назви проекту («Співбесіда на посаду розробника ІТ компанії») успішно пройти співбесіду на зазначену посаду. Студенти розробляли детальний план своєї презентації, резюме, визначали умови реалізації поставленої мети, обговорювали її у сформованих за бажанням малих групах (3 - 5 осіб) та представляли проект у вигляді ділової гри.

Під час роботи над проектом студенти самостійно виділяли із заданої викладачем або іншими групами ситуації професійні проблеми, розподіляли їх на підпроблеми, визначали методи, засоби та шляхи вирішення цих проблем. Захист проектів відбувався групами та передбачав широке обговорення запропоно-

ваних рішень. Квaziпрофесійна діяльність (ділові та професійні ігри, аналіз та імітація конкретних професійно-комунікативних ситуацій, навчальні дискусії) в процесі обговорення проектів розвивали професійне мислення та мовлення.

Висновки. Отже, інтеграція змісту професійної та іншомовної підготовки, соціально-особистісна й професійно-технічна спрямованість вивчення іноземної мови сприяє творчій самореалізації особистості майбутнього фахівця з інженерії програмного забезпечення, активізації його внутрішніх резервів, розвитку індивідуальності та потенційних здібностей, мотивації до самовдосконалення й самоосвіти, що зумовлюють формування готовності до професійної мобільності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Лаврухіна Т. В. Формування комунікативної компетентності майбутніх авіаційних диспетчерів у вищих навчальних закладах авіаційного профілю : дис... канд. пед. наук : 13.00.04 / Київ, 2015. 223 с.
2. Меркулова Л. П. Формирование профессиональной мобильности специалистов технического профиля средствами иностранного языка : дис. ... докт. педаг. наук : 13.00.08 / Самара, 2008. 455 с.
3. Міхненко Г. Е. Формування інтелектуальної мобільності майбутніх інженерів в умовах освітнього середовища технічного університету : дис. ... кандидата пед. наук : 13.00.04/ Київ, 2016. 245 с.
4. Правдина М. В. Интеграция общетехнической и иноязычной подготовки как средство формирования инженерной культуры студентов технического вуза : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02, 13.00.08 / Н. Новгород, 2006. 183 с.
5. Теремінко Л. Г. Використання інтернет-ресурсів в іншомовній підготовці майбутніх фахівців з інженерії програмного забезпечення з метою формування готовності до професійної мобільності. *Scientific Letters of Academic Society of Michal Baludansky*. Košice, Slovakia, 2018. Vol. 6, No. 6/2018. P. 53-55.

REFERENCES

1. Lavrukhnina T. V. Forming communicative competence of future air traffic controllers in aviation higher educational institutions : Ph.D. thesis : 13.00.04 / Kyiv, 2015. 223 p.
2. Merkulova L. P. Forming professional mobility of technical specialists by means of a foreign language: doctoral thesis : 13.00.08 / Samara, 2008. 455 p.
3. Mikhnenko H. E. Forming intellectual mobility of future engineers in the technical university educational environment: Ph.D. thesis : 13.00.04/ Kyiv, 2016. 245 p.
4. Pravdina M. V. Integration of general technical and foreign language training as a means of forming engineering culture of technical university students : Ph.D. thesis : 13.00.08 / N. Novgorod, 2006. 183 p.
5. Tereminko L. H. Using Internet resources in future software engineers' foreign language training with the purpose of forming readiness for professional mobility. *Scientific Letters of Academic Society of Michal Baludansky*. Košice, Slovakia, 2018. Vol. 6, No. 6/2018. P. 53-55.

Socially personal and professionally oriented foreign language training as a factor of forming readiness for professional mobility of future software engineers

L. H. Tereminko

Abstract. The article analyzes the potential of socially personal and professionally oriented foreign language training in forming readiness for future software engineers' professional mobility. Integration of the content of professional and foreign language training, socially personal and professionally technological orientation of studying a foreign language proves to facilitate the creative self-realization of the future software engineer, activate his internal reserves, develop individuality and potential abilities, professional and foreign competence, which, in turn, affects the formation of readiness for professional mobility.

Keywords: *readiness for professional mobility, software engineer, socially personal and professionally oriented foreign language training, Internet resources, ICT, project method.*